

ורד בכר

הסמינר כמקפצה לעולם התעסוקה

מה הן מטרותיו של הסמינר?

הכרוזו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א על הצורך בהחזרת הבנות ללימודים בתקופה זו של משבר הקורונה, מזמנת לנו חשיבה נוספת על מערכת החינוך של הבנות החרדיות. במכתב שהוציאה בתו, הרבנית קולדצקי תחי', היא מציינת כי הבנות "יושבות בבית משועממות, השעמום מביא לידי בטלה, הבטלה מביאה לידי חטא והמצב גובל בפיקוח נפש". מעבר להפגת שעמום, מספקת מערכת החינוך החרדית מענים הנדרשים להתפתחותה של נערה יראת שמים העתידה לצאת לעולם התעסוקה. בנוסף לכך, הסמינרים מספקים לבנות הכשרה מקצועית, ובכך מהווים למעשה את חוד החנית של הכלכלה החרדית. הנשים החרדיות נעשו בשנים האחרונות למפרנסות עיקריות, ובשל כך הרי שהיקף התעסוקה שלהן ואיכותה משפיעים עמוקות על מצבה הכלכלי של החברה החרדית.

בעוד אין מי שיטיל ספק בחשיבות התפקיד החינוכי שממלאים הסמינרים, נושא התעסוקה ניצב בפני אתגרים לא פשוטים. מהסתכלות על מצבן של נשים ונערות חרדיות עולה כי קיים פער בין לימודי הבנות החרדיות לבין דרישות עולם התעסוקה העכשווי. למרות שבוגרות הסמינרים החרדיים לומדות ומשתלבות בשוק העבודה באחוזים גבוהים (78%) בהשוואה לשאר האוכלוסייה, הן סובלות משוליות בשוק העבודה. כמו כן, ישנם פערי שכר בין נשים חרדיות לנשים יהודיות שאינן חרדיות; על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה השכר הממוצע של אישה חרדית הוא 5,866 שקלים, והוא נמוך בכמעט 3,000 שקלים מהשכר הממוצע של אישה יהודייה לא חרדית. בנוסף, העובדת החרדית סובלת מחוסר פוטנציאל לניידות תעסוקתית. לצד הצורך לצייד את התלמידות בכלים לבניית קומתן הרוחנית, נדרשת התאמה של תוכני הלימוד לשינויים המתחוללים בשוק התעסוקה העכשווי, כמו הקניית מיומנויות "רכות" כדוגמת יצירתיות, ניהול עצמי, יכולת עבודה בצוות והתנהלות מבוקרת בעולם הדיגיטלי. הקניית מיומנויות אלה היא אתגר שיש לתת עליו את הדעת. מערכת החינוך נדרשת להעניק לנערה כלים לבניין אישיותה, לצד כלים שיכינו אותה לחיים במציאות משתנה ופיתוח מיומנויות מתאימות כדי לאפשר לברגרות השתלבות מיטבית בעולם העבודה של ימינו. רובן של מיומנויות אלו היו נצרכות גם בעבר, אך דומה שבימינו הן בבחינת כורח המציאות עד כדי כך שבוגרת מערכת החינוך שאינה מיומנת בהן, תיתקל בקשיים בבואה להשתלב בשוק העבודה בסיום לימודיה.

תחומי לימוד כמו מדעים ואמנות עשויים לתת את המענה לצרכים שהוזכרו. האמנות אינה רק מלאכת יד, אלא גם כלי המאפשר פיתוח היבטים רגשיים של האישיות, וכפי שהגדיר זאת הרב דסלר: "האמנות עושה רושם בנפש האדם". היא מעשירה את עולמה של הנערה בפן האישי, היצירתי, והאמוני.

בנוסף, מקצועות המדעים ובתוכם מדעי הטבע מאפשרים לתלמידה לפתח את יכולות הלמידה והחקר ומעניקים לה כלים יעילים בעולם העבודה. כל אלה הם תנאים להתמודדות עם העולם העכשווי המשתנה לנגד עינינו, אך יחד עם זאת, אל לנו לשכוח מה העיקר ומה הטפל.

חשוב להדגיש שבלימוד מקצועות אלו טמון אתגר אחר, מורכב לא פחות: אנו נמצאים בפתחו של חג החנוכה שבו אנו חוגגים את ניצחון תורתנו הקדושה על תרבות יוון. מלחמת המכבים הייתה מלחמה אולטימטיבית נגד תפיסת עולם שהעמידה את החומר מעל לכל, שהעריצה יופי ולא קדושה, את הגוף ולא את הנשמה.

חז"ל מלמדים אותנו שהפסוק: "וחושך על פני תהום" מתאר את מלכות יוון. מדוע הכתירו אנשי כנסת גדולה את מלכות יוון בתואר זה, מה גרם דווקא ליוונים להיחקק לדראון עולם בתואר 'חושך' יותר מאומות אחרות?!

ר' יהודה הלוי מעניק לנו במילותיו הקדושות את התשובה: "אל תשיאך חכמת יוון אשר אין לה פרי, כי אם פרחים". יופי, אסתטיקה, מוזיקה ומדע – אלו הפרחים. יופיו של הפרח, ריחו המשכר וצבעיו העזים גורמים לאדם לחשוב שזה כל מה שנמצא בצמח, כאשר למעשה הפרח, הוא סימן לפרי עתידי, שהרי פרח שלא יבוא פרי בעקבותיו הוא כ"קליפה" בלבד. הבעייתיות נוצרת כאשר יופי והחצנה, מדע וחקר הופכים לערכים בפני עצמם. אולם כאשר אלה משמשים לפיתוח מיטבי של יכולותיה של בת סמינר, הרי שלא מדובר בפרחים בלבד אלא באמצעי להשגת המטרה הנעלה של הקמת בית של תורה לצד תעסוקה איכותית.

הכותבת היא מייסדת ומנהלת סמינר 'שושנים' לאמנויות ומדעים

הרב יהושע פפר

להרחיב את גבולות האחריות

לפני שבועות מספר פורסמה בעיתון 'ניו יורק טיימס' ובבמות תקשורתיות רבות נוספות ידיעה העוסקת בחתונת ענק של חסידות סאטמר. לפי הפרסום נכחו בחתונה אלפים רבים, תוך הפרה בוטה של תקנות הקורונה במדינת ניו יורק, כאשר "החתונה תוכננה בקפידה, כמו כן הניסיונות להסתיר אותה מהרשויות". למרבה האירוניה, הכתבה התבססה על ידיעה בעיתון 'דר בלאט' המזוהה עם החסידות שבה פורט בהרחבה כיצד החסידות נמנעה מלהדפיס הזמנות ולפרסם מודעות, ואף צוין שהעיתון עצמו שמר על קשר השתיקה מחשש שהידיעה תגיע לפקיד השלטון.

מרתקת העובדה שדווקא חסידות סאטמר, שלצד קהילות דומות (ובמידה מסוימת הציבור החרדי בכללותו) מדגישה השכם והערב את עניין הגלות של עם ישראל בין האומות, בחרה לנקוטאקט כה מתריס כנגד השלטונות. האם חתונת ענק "סודית", תוך שבירת הנחיות, הסכמה מוקדמת מול מושל העיר ופרסום מקיף בעיתון הקהילה לקינוח, הולמת קבוצת מיעוט שרואה את עצמה כגולה? מובן שתנועת הנפש המשתקפת כאן אינה נחלתה הבלעדית של סאטמר. קהילות רבות בציבור החרדי בארץ ובחו"ל מרגישות מוגנות מספיק כדי שיהיה להן האומץ והכוח הדרושים על מנת לעמוד כנגד השלטונות או האוכלוסייה המקומית. בעיר גדולה בקנדה ניהלה לאחרונה אחת הקהילות החרדיות מאבק עיקש כנגד חדר כושר באזור מרכזי בעיר בגין חוסר צניעות – אירוע שלא יעלה על הדעת במציאות הגלותית המוכרת לנו מסיפורי אבותינו.

עולה מכאן שגם אם במישור ההשקפתי רובנו – רובו של הציבור החרדי – מתייחס למציאות העכשווית כהמשך ישיר של הגלות – עמדת חולשה של "תולעת יעקב", הרי שבפועל אנו חיים במציאות של עוצמה וביטחון עצמי, של "גאון יעקב". המציאות שאנו חווים היא מציאות של שוויון זכויות, מעורבת פוליטית עמוקה, הפגנות ענק בשעת הצורך ואוטונומיה קהילתית-חינוכית מרשימה – ובאורח בלתי מודע הולך ונוצר אפוא פער משמעותי בין התפיסה הרשמית והרטוריקה המקובלת לבין ההתנהלות שלנו בפועל.

לא כדאי וגם לא ניתן לתחזק פער כזה לאורך זמן, ולהפך: הוא עלול לגרום נזק ממש הן כלפי חוץ - בהתנהלות כלפי החברה הכללית, והן כלפי פנים. אם אנו מרגישים בנוח במרחב האזרחי שבו אנו חיים, ראוי שגם אופי המעורבות הפוליטית והאחריות הציבורית שלנו יהיה בהתאם. יש לכך השלכות רבות, ואציין דוגמה אחת.

לפני מספר שנים נאם ח"כ יצחק פינדרוס בכנס גדול שבו הוא שטח בפני הקהל את הדילמות העצומות שליוו אותו כראש עיר חרדית, כאשר השאלה כבר לא הייתה כיצד "להציל מידם" אלא כיצד לחלק משאבים מוגבלים בין צרכים מתחרים. זוהי למעשה הדילמה שחווים בשנים האחרונות לא מעט עסקנים חרדים, שלפתע נדרשים לא רק לעסוק בשתדלנות, אלא למלא תפקיד משמעותי עבור כלל החברה.

בסוף דבריו קרא פינדרוס להקמת ועדת רבנים שתעסוק בתחום ותספק הנחיות וייעוץ לדרג המקצועי הזקוק לכך. אולם למעשה, על מנת לקבל מענה לבעיות ששטח לא די בהקמת ועדת רבנים מקומית בלבד, אלא נדרשת מגמה עמוקה של נטילת אחריות על תחומים שנתפסו בעבר כנחלה "שלהם", אך כיום הופכים לנחלה "שלנו".

בסופו של דבר, שינויים עצומים במרקם "הגלות" דורשים מאיתנו להגיב – הן לאתגרים והן להזדמנויות. זאת כמובן אינה בעיה חדשה; כך עשו אבותינו מבית חשמונאי, וזכו להאיר במעשיהם את החושך ו"להחזיר מלכות לישראל". מאז ומעולם, ובפרט מאז קום המדינה, ידענו ליטול אחריות נפלאה על קיומו ושגשוגו של עולם התורה. כעת הזמן להרחיב את גבולות האחריות ולהאיר את האור מבית בפינות חשוכות שטרם זכו לו. הלוואי שאכן נזכה – כימים ההם, בזמן הזה.

הכותב הוא רב קהילת 'אור חדש' בירושלים, ר"מ בישיבת 'חדוות התורה' והמייסד והעורך הראשי של כתב העת 'צריך עיון'